

VN/14593/2020

Hallituksen esitys työ- ja elinkeinohallinnon asiakastietojen käsittelyä ja palvelualustaa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnon tiivistelmä:

Työ- ja elinkeinoministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi työ- ja elinkeinohallinnon asiakastietojen käsittelyä ja palvelualustaa koskevaksi lainsäädännöksi. Esitys valmisteltu virkatyönä ministeriössä yhteistyössä KEHA-keskuksen (ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus) kanssa.

Esityksen tavoitteena on luoda säädösperusta uudelle julkisen vallan tarjoamalle palvelualustalle. Palvelualustan avulla parannettaisiin työntekijöiden ja työpaikkojen kohtaantoa sekä tehostettaisiin työnvälitystä. Lisäksi tavoitteena on selkeyttää ja ajantasaistaa julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen asiakastietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä luopumalla asiakastietojärjestelmästä sääntelystä. Samalla henkilötietojen käsittelyyn liittyviä rooleja tarkistettaisiin, jotta vastuut ja tehtävät kohdentuisivat oikeille tahoille

Merkittävimpiä sisällöllisiä muutoksia olisivat työnhakuprofiilien laatimis- ja julkaisumahdollisuutta, työnhakuprofiilien tietojen käsittelyä sekä julkaistujen työnhakuprofiilien tietojen hakemista koskevat uudet säännökset sekä tarkistukset henkilötietojen käsittelyyn liittyviin toimijoiden rooleihin. **Työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana olevat kunnat sekä työllistymistä edistävässä monialaisessa yhteispalvelussa mukana olevat Kansaneläkelaitos ja kunnat nimettäisiin rekisterinpitäjiksi omia asiakkaitaan koskevien tietojen osalta, jotta vastuiden määrittely vastaisi niiden tosiasiallista roolia tietojen käyttäjinä ja tuottajina lakisääteisissä tehtävissään.**

Lausunnonantajien ohjeistus

Lausunto pyydetään toimittamaan vastaamalla lausuntopalvelu.fi:ssä julkaistuun lausuntopyyntöön. Lausuntoa ei tarvitse lähettää erikseen sähköpostitse tai postitse. Lausunnon antaakseen vastaajan tulee rekisteröityä ja kirjautua lausuntopalvelu.fi:hin. Kaikki lausunnot ovat julkisia ja ne julkaistaan lausuntopalvelu.fi:ssä. Lausunto pyydetään toimittamaan lausuntopalvelu.fi:n kautta viimeistään 20.8.2021

Vaikutusten arviointi

Vantaan kaupunki kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä.

Esityksen mukaan työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana olevat kunnat sekä työllistymistä edistävässä monialaisessa yhteispalvelussa mukana olevat Kansaneläkelaitos ja kunnat nimettäisiin rekisterinpitäjiksi omia asiakkaitaan koskevien tietojen osalta, jotta vastuiden määrittely vastaisi niiden tosiasiallista roolia tietojen käyttäjinä ja tuottajina lakisääteisissä

tehtävissään. **Rekisterinpitäjäksi tulee osoittaa sellainen taho, joka tosiasiallisesti käyttää rekisterinpitäjälle kuuluvaa määräysvaltaa ja voi toteuttaa rekisterinpitäjälle kuuluvat velvoitteet.**

Esityksen mukaan tämänhetkinen arvio on, että uudet digitaaliset työ- ja elinkeinohallinnon viranomaispalvelut olisivat käyttöönotettavissa toukokuusta 2022 alkaen. Ensimmäisinä uudistetut palvelut otettaisiin käyttöön työnhaun ja työttömyysturvan, palvelutarpeen arvion ja työllistymissuunnitelman osalta. Muilta osin, kuten työnantaja-asiakkaan perustoiminnallisuuksien, koulutusten ja palveluiden hallinnan, työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun, työkokeilun ja palautepalvelun sekä henkilö- ja työnantaja-asiakkaan muiden toiminnallisuuksien osalta uudet viranomaispalvelut otettaisiin käyttöön vaiheittain vuosien 2022 ja 2023 aika.

Uusien digitaalisten palveluiden mahdollisimman nopea käyttöönotto on tärkeää ja käyttöönottoon tulee valmistautua huolellisesti. Samalla tulee varmistaa järjestelmien riittävä testaus kaikissa ympäristöissä sekä henkilökunnan riittävä perehdyttäminen viranomaispalveluihin.

Kuntien rooli asiakastietojen käsittelyssä tulee kasvamaan, minkä johdosta kunnat tulee ottaa aktiivisesti mukaan tietojärjestelmien kehittämiseen ja kuntien tarpeet tulee huomioida aluekohtaisesti.

Valtio tarjoaisi edelleen asiakastietojärjestelmän, jota kunnan olisi käytettävä laissa sille säädettyjen tehtävien hoitamiseen. Koska valtio vastaisi uuden järjestelmän kustannuksista, ehdotuksella ei lisätä kuntakokeilussa mukana olevien kuntien tietojärjestelmämenoja. Uuden asiakastietojärjestelmäkokonaisuuden käyttöönotto edellyttäisi kokeilukunnissa perehtymistä uusiin toiminnallisiin ja koulutautumista uuden järjestelmän käyttämiseen. KEHA-keskus vastaisi myös kokeilukuntien palveluksessa olevien henkilöiden kouluttamisesta järjestelmän käyttöönotossa, minkä lisäksi järjestelmän helppokäyttöisyys tukisi käyttöönottoa myös kokeilukunnissa. **Edellä mainitun lisäksi pitää varmistaa, että kunnalla on mahdollisuus vaikuttaa asiakastietojärjestelmän ja uuden palvelualustan kehittämiseen sekä kehitystyön priorisointiin erityisesti silloin, kun niihin tehdään muutoksia, jotka eivät ole sidoksissa minkään lain asettamiin velvoitteisiin. Kunnalla tulisi olla mahdollisuus työmarkkinatori.fi -palvelun alueellisessa osiossa osallistua itse sivuston sisältöä (esim. visuaalinen ilme) ja toiminnallisiin koskeviin päätöksiin. Lisäksi kunnalla tulee olla mahdollisuus avoimiin rajapintoihin, asiakaspalvelun käytännön sujuvuuden turvaamiseksi.**

Laissa tulee varmistaa, että kunnalla on mahdollisuus saada henkilöstölleen koulutusta asiakastietojärjestelmästä (sen helppokäyttöisyydestä huolimatta) siitä vastaavalta KEHA -keskukselta myös käyttöönoton jälkeen. Erityisesti tämä koskee tilanteita, joissa järjestelmään tehdään toiminnallisia muutoksia. Lisäksi kunnan työntekijöille tulee varmistaa tasavertainen järjestelmään liittyvä tuki- sekä vikailmoituskanava.

Oman operatiivisen toiminnan kehittämiseksi kunnalla tulisi olla mahdollisuus käyttää omien asiakkaidensa dataan liittyvää tietovarastoa, siten että kunta voi määrittellä palveluksessaan olevalle henkilölle oikeuden tehdä hakuja ja raportteja tietovarastosta.

Käsiteltäviin tietoihin liittyvät rekisterinpitäjän tehtävät

Työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana olevien kuntien roolia henkilötietojen käsittelyssä on tarpeen arvioida uudelleen. Ottaen huomioon TE-toimistojen ja kokeilukuntien tehtävien vastaavuuden ja omat asiakasryhmät sekä tietosuojavaltuutetun toimiston ohjeistuksen rekisterinpitäjyyden määrittelystä niin, että vastuu on osa toiminnallista vastuuta. Tämän johdosta **on perusteltua määrittellä kokeilukunnat kuntakokeilulaissa rekisterinpitäjiksi** vastaavaan tapaan kuin TE-toimistot julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa. Niiden olisi siis vastattava muista kuin erikseen KEHA-keskuksen tehtäviksi säädetystä yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitetuista rekisterinpitäjän velvollisuuksista omien asiakkaidensa osalta. Tämä selkeyttää vastuunjakoja KEHA-keskuksen kanssa.

Muutokset lakiin työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta

Käyttöoikeudet (s.19)

Käyttöoikeus voidaan myöntää virkamiehelle, jonka tehtävien suorittamiseksi asiakastietojärjestelmän käyttö on välttämätöntä, (s.19) Samoin kun TYPPI -järjestelmän osalta käyttöoikeus tulisi olla mahdollista saada riippumatta siitä, mikä on henkilön palvelussuhteen laatu.

”Virkamies- termi” on valtiolla käytetty nimike ja on valtion virkamieslain mukainen. Laissa kunnallisesta viranhaltijasta käytetään nimikettä viranhaltija. Kuntalaki (11 luku 87§) lähtee siitä, että kunnan palveluksessa oleva henkilöstö on virkasuhteessa tai työsuhteessa kuntaan. Tehtävää, jossa käytetään julkista valtaa, hoidetaan kunnissa vain virkasuhteessa. Muuten palvelussuhteena on oltava työsopimussuhde. Valtaosa kunnan henkilöstöstä on tällä hetkellä työsuhteisia.

Kunnan tulisi voida itse määrittää kokeilussa tarvittavat tehtäväkokonaisuudet viroiksi tai työsuhteisiksi sen perusteella, käytetäänkö työtehtävissä todellisuudessa julkista valtaa ei, eikä pelkästään sen perusteella, että kyseessä on kokeilualueeseen kuuluva tehtävä. Kokeilun järjestämiseksi kunnassa tarvitaan myös sellaisia tehtäviä, joissa ei käytetä julkista valtaa esim. lähiesimiestehtävät, mutta joissa olisi tarvetta esimerkiksi URA-järjestelmän oikeuksille tehtävien johtamisen takia, ilman julkisen vallan käyttöön liittyvää päätöksenteko-oikeutta. Koska tehtävässä ei todellisuudessa käytettäisi julkista valtaa, niin kyseistä tehtävää tulisi pystyä hoitamaan työsuhteessa.

Monialaisen yhteispalvelun asiakasrekisteri (s.21)

TYP-lain 9 §:ää on muutettu 1.6.2021 voimaan tulleella lailla seuraavasti. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskus voi myöntää käyttöoikeuden monialaisen yhteispalvelun asiakasrekisteriin työ- ja elinkeinotoimiston, kunnan, kuntayhtymän tai Kansaneläkelaitoksen hakemuksesta. Käyttöoikeus voidaan myöntää työ- ja elinkeinotoimiston, kunnan, kuntayhtymän tai Kansaneläkelaitoksen palveluksessa olevalle henkilölle, joka hoitaa tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä. Henkilö, jolle on myönnetty käyttöoikeus, saa salassapitosäännösten estämättä hakea ja käyttää asiakasrekisteriin talletettuja tietoja, jos se on tarpeen asiakaspalvelun järjestämiseksi. **Tämä muutos on tarpeen toteuttaa myös lakiin työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta kunnan henkilöstön osalta. Tämä mahdollistaa tehokkaat ja asiakasystävälliset toimintamallit.**

Muut huomiot

Digitaalisten työ- ja elinkeinotoiminnan palveluiden kehittämisen yhdessä kuntien kanssa tulee varmistaa jatkuvalla yhteistyöllä KEHA-keskuksen kanssa. Kunnat kehittävät aktiivisesti asiakkaiden sujuvaa palvelua. Tämän johdosta kunnille tulee varmistaa mahdollisuus käyttää rajapintoja, jotta palveluihin voidaan yhdistää välttämättömiä muita palveluita kuten puhelinpalvelut ja ajanvarauspalvelut.

Kunnilla tulee olla mahdollisuus tietojohdamisen kehittämiseen. Tämä tarkoittaa raportoinnin kehittämistä yhdessä kuntien kanssa sekä anonyymien datan käytön mahdollistamista. Lisäksi kunnilla tulee olla mahdollisuus hakea itsenäisesti tietoa järjestelmästä.